

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2021.94.6>

УДК 811.161.2'42

ОБРАЗИ «МІСТО» І «СЕЛО» ЯК ФРАГМЕНТИ МОВООПISУ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО ПРОСТОРУ

ГОЦИНЕЦЬ

Iryna

Ірина Львівна,

HOTSYNETS,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри методики
викладання іноземної мови
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені
Івана Франка,

вул. Івана Франка, 24, м. Дрого-
бич, 82100;

E-mail: hotsynets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-2712>

PhD (Philology), Associate professor of
Pedagogic and Methodology
of Teaching Foreign Languages
Department,
Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University

24, Ivan Franko st, 24, Drohobych,
82100, Ukraine;

E-mail: hotsynets@ukr.net

У статті запропоновано лінгвостилістичний аналіз образів «місто» і «село» як фрагментів чорнобильського простору.

*Окрему увагу звернено на епітетне моделювання образів. Зокрема, встановлено, що родові номінації **місто, село**, а також назви конкретних населених пунктів, які найбільше постраждали від аварії на ЧАЕС, послідовно поєднуються з негативно-оцінними епітетами **безлюдний, малолюдний, порожній, спорожнілий, покинутий, мертвий, недоглянутий, осиротілий**, які вербалізують семантику 'відсутність життя', 'завмирання життя', 'безлюддя'. Відзначено стилістичну актуальність означень **заражене, приречене, неперспективне** – як епітетних характеристик поставарійних населених пунктів.*

*У контексті розгляду механізмів асоціативно-семантичного розвитку мотиву «покинуті, мертві міста і села у зоні відчуження» відзначено текстотвірну вагомість негативно-оцінних образів із семою 'тиша', модальних слів **нема, немає, заперечних займенників та прислівників (ніхто, нікого, нікому, ніде)**, дієслівних конструкцій із заперечними частками **не та ні**, конструкцій із прийменником **без**.*

Ключові слова: чорнобильський дискурс, чорнобильський словник, образ «місто», образ «село», епітет, метафора, аксіологічний зміст, негативна оцінність.

В українському художньому дискурсі (в його поетичному і прозовому різновидах) із документальною достовірністю окреслено образи міст (*Чорнобиль, Прип'ять*) і сіл (*Копачі, Терехи*), для яких наслідки вибуху на ЧАЕС стали найвідчутнішими, рівень радіоактивного забруднення виявився найвищим, а тому вони потрапили в зону відчуження [див., наприклад, Гоцинець 2010]. Дослідження контекстної лексичної й асоціативно-семантичної валентності відповідних назв дають підстави констатувати, що «розширення семантичної структури номінації передбачає реалізацію її новітніх парадигматичних зв'язків як на рівні узусу, так і в системі поетичного дискурсу» [Сюта 2007: 44].

У поетичній мові відбито й таку особливість, як миттєва популяризація назви *Чорнобиль* – невеликого міста, про яке до трагічної ночі 26 квітня 1986 р. знали навіть не всі мешканці України: *Слави, слави, слави! – урочисті, / Тихі, дивні, радісні й сумні. / На землі жило маленьке місто, / З іменем прослави полинів* (С. Кузьменко). У проілюстрованому фрагменті засвідчено етимологізацію топоніма Чорнобиль через його кореляцію з назвою *полин* (пор.: **чорнобиль** – «багаторічна трав'яниста рослина з чорнувато-бурым стеблом, різновид полину» [СУМ XI: 356]). Поглиблення цієї поетичної етимології розвивається в напрямку інтертекстуалізації через апеляцію до тексту Біблії: *Раптом зразу в пелену туману чорнобиллям чорним на Чорнобиль / Впало Одкровення Іоанна* (Л. Вишеславський).

Варто наголосити також на «вписаності» образів чорнобильських міст у семантичне поле «пам'ять», зокрема «національна пам'ять»: *Двадцять шосте квітня – це траурна дата. / Не забудуть ні Прип'ять її, ні Чорнобиль, / Як на всю Україну четвертий реактор / чорним вибухом атомні кинув хвороби* (О. Бурлака).

Будь-який опис фрагмента чорнобильського простору (міста, села або ж фрагмента природного ландшафту) – апріорі експресивно конотований. Загострена емоційність, тональність трагізму, апокаліптичне забарвлення невід'ємно супроводять пейзажні описи поставарійної природи, загальної ситуації і поведінки людей на вулицях Чорнобиля і Прип'яті, у навколиш-

ніх до них селах. Показовими з цього погляду є характерні і для поетичних, і для прозових художньо-документальних текстів образні узагальнення ситуації, коли недостатня поінформованість про суть та масштаби трагедії викликали в людей страх, паніку. Цю семантику вербалізують негативно-оцінні образи *чутки, олжа, пересуди, здогадки, припущення, тривога, страх*. Пор.: *Спить Чорнобиль, приспаний олжею, / Як в гіпнозі: велено – і спить* (І. Гнатюк); *Чорні пересуди, здогадки й припущення блукали містом, мов згряя роздрочених шакалів* (А. Михайленко). Ця образотвірна закономірність поширюється і на образ Києва, що на після вибуху, як відомо, теж був накритий радіоактивною хмарою: *А колеса намотують смуток – 0 / тил дороги – дороги – дороги... / І гуляє по Києву чуток – / невідомості, страху, тривоги* (С. Йовенко).

Стани масової паніки, всеохопного страху людей, зумовленого трагічною невідомістю, візуалізовані в химероморфних, хтонічних номінаціях *привид, примара, нетутешнє свічадо*, що їх об'єднує сема 'загроза, небезпека' та негативна експресія: *Неначе привид у вікні, / Стоїть Чорнобиль перед нами* (І. Гнатюк); *І височить Чорнобиль, як примара, / Як місто-привид, лігво сатани / І, мабуть, не одна ще чорна хмара / Посіє смерть* (В. Бутрім). Порівняймо асоціативно ускладнений химероморфний образ у мовостилі Б. Олійника: *І тільки над Прип'яттю, дужо і владно, / Якесь нетутешнє вставало свічадо, / І сяйво його пробивалось уперто / Крізь темінь і крила, во злові простерті, / І лики якісь, як сузір'я, вогнілі / І їх було шість... / І мене – осінило!*

Родові номінації *місто, село*, а також назви конкретних міст і сіл, які найбільше постраждали від аварії на ЧАЕС, послідовно поєднуються з негативно-оцінними епітетами *безлюдний, малолюдний, порожній, спорожнілий, покинутий, мертвий, недоглянутий, осиротілий*. Вони не тільки описують, змальовують, а насамперед оцінюють стан міст і сіл після аварії, коли з них примусово і терміново були евакуйовані мешканці, а самі населені пункти набули статусу відчужених у межах 30-кілометрової зони.

Найбільш функціонально навантажені означення в художніх і художньо-документальних описах чорнобильських міст і сіл – прикметники із семою 'відсутність ознак життя' – *безлюдний, малолюдний, порожній, спорожнілий, покинутий*, пор.: *З болем і тяжким серцем в'їжджають міліціонери в безлюдне село*

(В. Трегубов); *А близько ж – яблуні квітнуть! / В Копачах, безлюдних, лужних* (С. Йовенко); *Земля древлян – то Прип'ять – смерті лоно / безлюдне місце на пекельнім тлі* (В. Бутрім); *В безлюднім Страхоліссі під Чорнобилем / Ми назбирали атомних грибів* (Д. Кулиняк); *А втім, ні: малолюдні села, ніде – жодної дитини* (А. Михайленко); *В Прип'яті порожній Соловей-Розбійник, / Як вибійник ночі, сам-один живе. / Він не мрець-покійник і не чародійник, / Він живе, і тьохкає, і за душу рве* (І. Драч); *Порожні чорнобильські села / Волають в німі небеса* (В. Камінчук); *І ніч прийшла в порожню зону. / Закуталися в темінь Терехи* (Л. Горлач); *Приїхали в Прип'ять – вже спорожніле місто* (Ю. Щербак); *У спорожнілому від жителів Чорнобилі йому тимчасово навіть відвели кімнату – під корпункт* (І. Малишевський); *Тепер хочу побачити <...> покинуті оселі, які вчора стояли обіч дороги* (А. Михайленко); *Минаємо покинуті будинки, зарослі сади й городи* (А. Михайленко). Властиву епітетам негативну оцінність увиразнюють носії семи 'смерть' (*мертвий, мрець-покійник, смерті лоно*), експресивно марковані мікрообрази (*пекельне тло, тяжке серце, біль*), дієслівні метафори інтенсивної семантики (*волають в німі небеса, душу рвуть, ніч прийшла, закуталися в темінь*).

Майже фотографічно достовірну загальну картину спустілих міст переконливо доповнюють описи спорожнілих, зачинених наглухо або навпаки, незамкнених будинків, установ, крамниць (*вимерлі коридори, спорожнілі кабінети, порожні кінотеатри, незачинені двері під їздів, замки на дверях*), картини безладу в приміщеннях, зумовленого поспішним, а часто й панічним від'їздом людей (*розкидані на підлозі папери, відімкнуті сейфи, купи порожніх пляшок*). Своєрідною експресивною кульмінацією таких описів можна вважати мікрообрази покинутих напризволяще, забутих у поспіху або ж знепотрібнелих дитячих речей (*порожні дитячі гойдалки, поіржавілі гірки*). У розглядуваних поетичних і прозових текстах вони є своєрідними стрижнями експресивних панорамних показів ситуацій у поставарійних містах: *громаддя безлюдних будинків, замки на дверях магазинів, установ, <...> полишені велосипедики, повзунки на балконній шворці* (В. Яворівський); *Ми ходили з ним вимерлими коридорами, зазирали до спорожнілих кабінетів* (Ю. Щербак); *Скриплять і незачинені двері під їздів. Понури, кволі ворони сидять на бильцях балконів* (В. Яворівський); *Порожні кінотеатри* (А. Михайленко).

Прикметна ознака спустілого міста -- відсутність дітей. Вона набуває максимально експресивно загостреного метафоричного вияву: *Місто без дітей – мов рік без весни, мов земля без квітів* (А. Михайленко). Пор. також вербалізацію семантики ‘відсутність життя’, ‘завмирання життя’, ‘безлюддя’ у дієслівно-іменникових і дієслівно-займенникових конструкціях: *Завмерло веселе розмальоване оглядове колесо і нікого не піднімає вгору* (А. Михайленко); *Понімили села і причали / Де стояв реактор-саркофаг* (І. Гнатюк).

Експресивність змалювання безлюдних подвір'їв, будинків інтенсифікують синонімічні до розглянутого вище означення покинутий епітети *недоглянутий, осиротілий*, які в описах чорнобильських міст і сіл стають контекстуальними синонімами: *Все виглядає недоглянутим, осиротілим – подвір'я, сади, городи* (А. Михайленко); *Стоять осиротілі хати, / Ніхто по вулиці не йде... / Зозулі не хочеться кувати* (А. Камінчук).

Загальну картину запустіння візуально доповнюють образи пограбованих осель, здичавілих домашніх тварин, зарослих бур'янами полів та городів: *Минаємо покинуті будинки, зарослі бур'янами сади й городи* (А. Михайленко); *Забита криниця. Бур'яни вигналися, заступили вікна. На гноїщі гребуться мляві, очманілі кури* (В. Яворівський); *Ферма обросла бур'янами, мов сільський дядько щетиною* (А. Михайленко); *Лугом бродять здичавілі коні / Ліг туман. Чорнобіля не видно. / Горобці цвірінькають у зоні / Та ворона каркає обридно* (А. Камінчук); *Стриножують ледь здичавілих коней, / і душі випасають в самоті / про скрині пограбовані, ікони / про речі не коштовні й золоті* (І. Іов); *Де в бур'янах, що понад стріхи / Гарчать здичавілі коти* (В. Бровченко).

Українській словесній традиції відповідає опис трагічного вигляду покинутих людських домівок через уведення в структуру художнього висловлення мовно-психологічного образу *темних, неосвітлених або вибитих вікон як сліпих*, а осель – як *осліплених, невидючих*: *З болем і тяжким серцем в'їжджають міліціонери в <...> село, де дивляться на них темні вікна наглухо зачинених будинків* (В. Трегубов); *Село Черевач – порожнє. Вікна невидющо дивляться у світ, ніби мертва людина, якій нікому закрити очі* (А. Михайленко); *Покинуті оселі <...> стояли обіч дороги сліпими похмурими копцями* (А. Михайленко). Порівняймо вербалізацію ознаки ‘покинутий’ в розгорнутій антропоморфній метафорі *осліпле-*

ні хати сивіють: Чому це зозулі німіють? / І мруть на папері рядки... / **Осліплені хати** сивіють / Чорніють вишневі садки (А. Камінчук). Загальний образ занедбаності, запустіння, крім розглядуваного образу темних вікон, візуально доповнює й експресивно увіразне також метафора *чорніють вишневі садки*.

Стилістично навантаженим у мовоописах чорнобильських міст і сіл, а також їх найближчого природного довкілля стає прийом ампліфікації образів з епітетом *мертвий*: «**Зона Чорнобиль...**» – *там мертва земля, / Мертві оселі, діброви, / Мертві багаті родючі поля, / Стихла там пісня і слово* (О. Лань); *Лиш згодом усвідомлюємо гірку істину: і ліс, і місто, і озеро – мертві* (А. Михайленко); *Машини на дорозі... Комбайни в полі... Копиці сіна... Перестиглі жита... Прив'ялі картоплі... Все – мертве, вже не життя, хоч ще й не тлін* (А. Михайленко); *Трагічну мертву Прип'ять? В штрихах? / Узяту під кутом мистецьким зору? / І згодом виспівать у віршах страх, / посіять безнадію?* (С. Йовенко); *Німий Чорнобиль – справжня мертва зона. / Єдине мертве місто на землі* (В. Бутрім); *Мені довго, а може, завжди снитимуться мертві села і мертва білокам'яна Прип'ять* (А. Михайленко); *І ніч прийшла в порожню мертву зону. / Закуталися в темін Терехи* (Л. Горлач).

Змалювання мертвих, порожніх, безлюдних міст і сіл безпосередньо пов'язане з інтенсивним розвитком мотиву примусової евакуації населення, виселення людей із зони радіоактивного забруднення. Одне з його художніх втілень репрезентоване в мовно-психологічних образах *прощання з домівкою*. Їх зміст і експресивність вербалізують мовні формули з дієсловами *прощай, прости, пробач*. Пор.: *Домівко, прощай! І, може, назавжди. / Прости, пробач, прощай, моя білява Прип'ять! / Безжурного життя минулись поїзди. / А кочове життя, гляди, чийсь дух укріпить* (С. Йовенко).

Своєрідним поетичним узагальненням до наведених вище описів стає віршовий фрагмент, вибудований на протиставленні присудків *було – нема* як словесних маркерів наявності життя в населеному пункті до аварії та відсутності життя після неї: *села нема. / Втекло кудись село. Було колись село, – / Життя колись було* (І. Драч). Пор. також естетизацію цієї семантики у порівняльній конструкції: *Ваше село веселе нині, мов пуста голе, / тил замітає, й відлуння тишу ляка* (С. Йовенко).

Схожа семантична несумірність мотивує експресивність описів-протиставлень *буання природи та мертвого простору*

міст і сіл, пор.: Тепер він (Чорнобиль) мертво у садах біліє (Л. Горлач); *Дивлюсь на Чорнобиль – землю бачу / ую, як є, безмежну і малу, / до озарінь і смерті нетерплячу, / у розквітті – й надовго не живу* (Л. Горлач); *Так тепло – земля як рута / Бувають сади й ліси, / А в місті (у Прип'яті) життя не чути, / Не видно його краси* (І. Гнатюк).

Окремий напрямок – створення словесного образу радіаційно зараженого міста / села, що особливо актуальний для текстів художньо-документальної публіцистики. Наприклад, В. Яворівський та А. Михайленко цілком умотивовано характеризують поставарійні міста як *заражене, приречене, неперспективне*, пор.: *Олеся вже знала, що є людські жертви, що місто заражене* (В. Яворівський); *День і ніч, тижні й місяці вітер крутить літачкового пропелера на дитячому майданчику. Вічний двигун приреченого міста* (А. Михайленко); *а тепірко і місто неперспективне, вже тиждень радіація в ньому гуляє* (В. Яворівський).

Асоціативно-семантичне поглиблення мотиву «покинуті, мертві міста і села у зоні відчуження» забезпечують негативно-оцінні образи із семою 'тиша'. Пор.: *І тиша у домі, у кожнім, / немовби не дім це, а трумна* (П. Тимочко); *На чорнобильських подвір'ях / Обпалить душу чуйна тиша* (В. Квітневий); «Зона Чорнобиль...» – *там мертва земля, / Мертві оселі, діброви, / Мертві багаті родючі поля, / Стихла там пісня і слово* (О. Лань). У наведених ілюстраціях взаємонакладання конкретно-чуттєвих (слухових) і психологічних асоціацій створює загальний трагічний настрій.

У мовному портретуванні спорожнілих, безлюдних чорнобильських міст і сіл важливу текстотвірну функцію виконують модальні слова *немає, немає*, заперечні займенники та прислівники (*ніхто, нікого, нікому, ніде*) і дієслівні конструкції із заперечними частками *не* та *ні*: *Ніхто по вулиці не йде... / Зозулі не хочеться кувати, / Бо в селі немає людей* (А. Камінчук); *Вмерли зорі, місяць вмер, – / анікого й анічого... / На калині соловей / цілу ніч молився Богу* (Є. Гуцало); *Ніхто по вулиці не йде... / Зозулі не хочеться кувати, / Бо в селі немає людей* (А. Камінчук); *Прибився до берега Прип'яті / ковчег заповіту, – / І нікому з нього вийти, / і нікому в нього зайти: / порожньо в тому ковчезі / й пустельно довкола* (В. Кордун). *Уже не ходить у долині трактор, / Колючий дріт. То зона чи тюрма?* (А. Камінчук); *Вже ні садка, ні навіть хати, / хрущі пропали,*

не гудуть. / Нема села... І тільки мати / Ладна торбину: знов у путь (А. Камінчук); *Вітер обриває з натягнутої шворки дитячі пелюшки – вони вже нікому не знадобляться. Zobов'язання тваринників на щиті біля воріт ферми – про їх виконання вже ніхто не спитає. Чиясь голуба машина біля дерев'яного гаража – на ній вже ніхто не поїде* (А. Михайленко). У загальну тональність таких описів органічно вписується прикметник означення *колишній*, що ним А. Михайленко характеризує об'єкти, які потрапили в зону відчуження: *Все тут – і просто по дорозі, і позаду та попереду, і праворуч, і ліворуч – усе колишнє. Колишній племрадгосп, колишні колгоспи, школи і автовокзали, дитсадки й майстерні, колгоспні контори і лікарні <...> Все в Зоні – колишнє* (А. Михайленко).

Образ спорожнілих населених пунктів, з яких виїхали люди, конкретизують конструкції з прийменником *без*. Прикметно, що їх тематична сфера – практично необмежена щодо опису чорнобильських міст і сіл, однак найпродуктивніші вони в описах фрагментів зони відчуження: *город без бабусі, дорога без гусей, вулиці без звуків, місто без жителів* тощо. Пор.: *сільський город без бабусі – вже не город, сільська дорога без гусей – вже не сільська дорога, а порожнє буслове гніздо – просто купа хмизу* (А. Михайленко); *Порожні хати, опустілі вулиці вже котрий раз – без голосу людського, без пісень і без сварок, без дитячого плачу і сміху, без любовних зітхань під місячним сяйвом* (А. Михайленко); *Це було місто без жителів, без дзвінких голосів дітлахів, без звичайного повсякденного, по-районному неквапливого життя* (Ю. Щербак).

Виокремлюємо автологічний образ *Київ без сміху дитячого*, що його фіксуємо в одній із поезій С. Йовенко: *Київ без сміху дитячого? – / Не приймає душа. / Літо, за котрим плачу я, / не мені залишать* (С. Йовенко). Таке співвіднесення об'єктивно мотивоване реальним життєвим досвідом, адже від травня 1986 р. кияни масово вивозили дітей із радіоактивно зараженої столиці.

Важливий штрих у мовному портретуванні відчужених населених пунктів – слова та вислови із лексико-тематичних груп «зона», «обмежений простір». *Зона* конкретизована номінаціями *дріт, колючий дріт, огорожа, охорона* як носіями семантики обмеження волі, заборони долати певну межу: *Уже не ходить у долині трактор, / Колючий дріт. То зона чи тюрма?* (А. Камінчук); *Уся Прип'ять-місто – за високим дротяним парканом. Місто – за дротом* (А. Михайленко).

Показовий аспект опису – *простір над містом, небо*. Це об'єктивно мотивовано передусім художнім відображенням того факту, що утворена внаслідок вибуху хмара радіоактивного забруднення піднялася вгору, у буквальному розумінні накривши Чорнобиль та Прип'ять. Також високо в небо піднімалося полум'я спричинених вибухом пожеж. Пор.: **Вогненний стовп** завмирає на висоті півтора кілометра, <...> **стоїть над нічним містом**, як велетенська ялинкова іграшка блідо-вишневого, майже кривавого кольору (В. Яворівський); **Радіоактивна хмара над Кисвом**, / а на Хрещатику – парад (М. Тарнавська). Показово, що цей образотвірний механізм поширюється і на інші явища – і природні (як-от веселка), і символічні (*чорне крило*). Пор.: *Кричу – Устань, сумна веселко!* – / *Й вона над Прип'яттю встає. / Вернулася жінка – самоселка / На мертве дворище своє* (В. Бровченко); *чорнеє крило, / що над Чорнобилем знесло / Далеко в небо голубеє. / Понесло смерть воно і зло* (М. Кондратенко).

Відомо, що після аварії були активно задіяні засоби повітряного зв'язку, передусім *вертольоти*. Тому численні мовоописи поставарійних міст у документально-художній прозі засвідчують актуальність образу *вертоліт*, зокрема у варіанті *вертоліт / вертольоти над містом*. Для його експресивізації автори використовують дієслова на означення інтенсивного руху, звуковияву: *Кілька вертолітів змолотили небо над містом, зчинили вітер, підняли піщану куряву й сіли в районі міського пляжу* (В. Яворівський); *Ревуть вертольоти над містом, промацуючи собі прожекторами дорогу з берега річки до реактора* (В. Яворівський).

Водночас напруженість «наземної» атмосфери у Прип'яті та Чорнобилі описують дієслова та дієслівні сполуки із семами 'інтенсивний рух', що найчастіше метафоризують інтенсивність руху транспортних засобів – *вилітати, вихоплюватися, мчати, летіти, рвати / рвонутися, проскакувати*. Пор.: *Машина рвонула з місця, помчала нічним містом до станції* <...> *«Газик» уже проскочив міські вулиці* (Л. Даєн); *Вилітають на майданчик перед атомною службові автобуси, „швидкі допомоги”, пожежні машини з сусідніх районів* (В. Яворівський); *І ось з тієї восьмої години вечора усе поїхало, помчало з дивовижною швидкістю* (Ю. Щербак); *Вулицями міста шугають машини. Рух їхній нервовий, різко гальмують, підбирають знайомого пішохода, який біжить серединою вулиці, знову зриваються з місця* (В. Яворівський); *Із боків пожежної*

частини з увімкненими сиренами й мигалками, що **розбризкують** густо-синє світло, **вилітає** перша пожежна машина, різко **гальмує** (В. Яворівський); «Жигулі» Голобородька **летять** на великій швидкості в бік атомної станції (В. Яворівський). У сукупності вони створюють характерну для хронікально-документальної прози кінематографічність опису – фрагментарного і водночас емоційного.

Здійснений лінгвостилістичний опис образів «місто» і «село» окреслює мовні портрети основних фрагментів чорнобильського простору (їх концептуально доповнює також не охоплений у статті образ «природа») у їхньому лексичному наповненні та асоціативно-семантичній розбудові. Тропеїчну парадигму названих образів показово репрезентує епітетний негативно-оцінний ряд *безлюдний, малолюдний, порожній, спорожнілий, покинутий, мертвий, недоглянутий, осиротілий*, в якому переконливо вербалізовано семантику 'відсутність життя', 'завмирання життя', 'безлюддя'.

Гоцинець І.І. Асоціативно-семантичне поле «Чорнобиль» у сучасному українському художньому дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2010.

Словник української мови: в 11 томах (1970 – 1980). Київ.

Сюта Г.М. ЧОРНОБИЛЬ – константа української мовно-поетичної свідомості. *Мовознавство*. 2007. № 4 – 5. с. 44 – 49.

REFERENCES

Hotsynets, I.L. (2010). Associative and semantic field “Chornobyl” in modern Ukrainian fictional discourse: author’s ref. dis. ... cand. philol. science. Kyiv (in Ukr.).

Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes (1970 – 1980). Kyiv. (in Ukr.)

Siuta, G.M. (2007). CHORNOBYL is a constant of Ukrainian linguistic and poetic consciousness. *Linguistics*. 2007. № 4 – 5. p. 44 – 49 (in Ukr.).

Iryna Hotsynets

IMAGES OF THE CITY AND THE VILLAGE AS FRAGMENTS OF THE LINGUAL DESCRIPTION OF CHORNOBYL SPACE

Images of cities and villages for which the consequences of the Chornobyl explosion became the most tangible are outlined in

Ukrainian artistic discourse with documentary authenticity. These descriptions exacerbate emotionality, the tone of tragedy, and sometimes apocalyptic coloration.

The general nominations *city*, *village*, as well as the names of specific settlements that have suffered the most from the Chernobyl accident, are consistently combined with the negative epithets deserted, sparsely populated, empty, empty, abandoned, dead, neglected, orphaned. Verbalizing the semantics of ‘lack of life’, ‘fading of life’, ‘desolation’, they depict and assess the state of towns and villages after the accident, in particular in connection with the situation of mass evacuation of residents.

The expressiveness of the description is intensified by the definitions of abandoned, neglected, orphaned. The overall picture of desolation is visually complemented by images of looted homes, wild pets, overgrown fields and gardens.

The verbal image of a radiation-infected town / village is especially relevant for the texts of fiction and non-fiction. The authors quite motivatedly characterize post-accident cities with the help of epithets infected, doomed, unpromising.

The associative-semantic deepening of the motif “abandoned, dead towns and villages in the exclusion zone” is provided by negative-evaluation images with the seed ‘silence’.

In the linguistic portrait of empty, uninhabited towns and villages, modal words no, no, negative pronouns and adverbs (*nobody*, *nowhere*) and verb constructions with negative particles no and no, constructions with a preposition without perform an important text-forming function.

Indicative aspect of the description - the space above the city, the sky. This is objectively motivated by the artistic reflection of the fact that the cloud of radioactive contamination formed as a result of the explosion rose up, covering Chernobyl and Pripyat.

The tension of the «ground» atmosphere in Pripyat and Chernobyl is described by verbs and verb compounds with the seeds ‘intensive traffic’, which metaphorize the intensity of traffic – *to take off*, *snatch*, *race*, *fly*, *tear / jerk*, *jump*. Together, they create a cinematic description characteristic of chronicle-documentary prose. This is facilitated by verbs with the seeds ‘to move quickly’, ‘to stop suddenly’, ‘to start moving suddenly’.

Key words: Chernobyl discourse, Chernobyl dictionary, image of city, image of village, epithet, metaphor, axiological content, negative value.